
AXIOLOGIA EMOȚIILOR DIN PERSPECTIVA ROLULUI STRATEGIC AL CERCETĂRII PEDAGOGICE ÎN SCHIMBAREA SOCIALĂ

Maia COJOCARU-BOROZAN, profesor universitar, doctor habilitat
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, Moldova
Aurelia BEȚIVU, doctorandă
Școala doctorală „Științe ale educației”,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, Moldova

Abstract: The study of the axiological repertoire of the values of the social culture generates philosophical and pedagogical reflections on the cultural knowledge that manifests itself in practice through the configuration of the values of the emotional culture, determining the evolution of the social culture. In this context, the reflexive intervention of domains belonging to the pedagogical field can potentiate and support the long-expected paradigm change in addressing the research of emotional axiology. The contradictory nature of human nature has generated in the meantime the formation of an existential style that produces the long-term change of the paradigm in the field of relationship between research and social practice, the values of social culture being the product of its research and its transferability at social level through the amplification of existential values, the expression of the plenitude of life, of truth and virtue.

Studiul repertoriului axiologic al valorilor culturii sociale generează reflecții filosofice și pedagogice privind cunoașterea culturală care se manifestă practic prin configurația valorilor culturii emoționale determinând evoluția culturii sociale. După cum menționează C. Albuș, evoluția și progresul societății sunt strâns legate de geneza și funcționalitatea valorilor. Configurarea ideii de valoare s-a făcut treptat o dată cu sporirea experienței practice și spirituale a omenirii, judecata de valoare reprezentând o constantă a spiritului uman dintotdeauna [1].

De fapt ideea de valoare este implicată în primele cunoștințe pe care omul le-a căpătat despre mediul înconjurător și despre sine, configurând acel determinism care a conturat știința, filosofia și cultura în general.

Pornind de la ideea că: exprimarea emoțiilor constituie o necesitate umană, trăirile emoționale specifice persoanei constituie premisa orientărilor valorice ale acesteia, iar cunoașterea persoanei devine posibilă prin explicația expresiilor emoționale și a sentimentelor pe care le trăiesc persoanele în mediul social. Important în construcția discursului științific privind schimbarea socială devine cercetarea pedagogică a axiologiei emoțiilor, rolul strategic al căreia este investigarea valorilor emoționale și a impactului emoțiilor asupra promovării valorilor culturii existențiale.

Axiologia, știință despre originea și dezvoltarea orientărilor valorice, este o bază științifică și metodologică de înțelegere a relației dintre valori și emoții. Fundamentul valorilor umane de bază sunt emoțiile, deoarece pentru a aprecia ceva, trebuie să ne raportăm emoțional la acel ceva [Apud 12].

Emoțiile constituie un fenomen biologic complex care include mecanisme psihologice, biologice, endocrinologice și biochimice, ce acționează secvențial, dar instantaneu. Grație complexității emoțiilor sunt cu implicații în toate domeniile activității umane și mai cu seamă în cultură, sociologie, artă, medicină [7].

Kenneth T. Strongman (2003) remarcă multiple perspective și dimensiuni ale înțelegerii emoției. Aceasta „pătrunde viața, este precum un subtext a tot ceea ce facem și spunem. Se reflectă în fiziologie, expresie și comportament, se împletește cu partea cognitivă, umple golurile dintre oameni din punct de vedere cultural și interpersonal” [Apud 8, p. 19]. Constatăm faptul, că descifrând semnificația emoțiilor exprimate în comunicare, putem cu ușurință să înțelegem oamenii.

Din examinarea literaturii de specialitate consacrate emoțiilor, rezultă existența unei serii de teorii care explică manifestarea acestora [Ibidem]:

- managementul emoțiilor;
- perspectiva dramaturgică;
- reflexivitatea;
- emoțiile primare *versus* emoțiile secundare;
- emoții instituționale;
- emoții impulsive;
- munca emoțională;

- simpatia;
- construcția socială a emoțiilor;
- elementele componente ale emoțiilor ș.a.

Sumarizând ariile de gândire și analiză ale emoțiilor, autorii Francois Lelord și Christophe Andre menționau, că „fiecare din aceste teorii se distinge față de celelalte prin importanța pe care o acordă unui anumit aspect privind emoțiile, dar fără a nega interesul prezentat de celelalte aspecte” [Apud 8].

Tabelul 1. Cele patru mari teorii asupra emoțiilor (după Lelord și Andre, 2001/2003)

Curent teoretic	Deviza	Fondator sau reprezentant de marcă	Consiliere
Evoluționist	Simțim emoții pentru că ne sunt înscrise în gene.	Charles Darwin(1809-1882)	Să fim atenți la emoții: ele ne sunt utile.
Psihologist	Simțim emoții pentru că corpul nostru simte emoții.	William James(1842-1910)	Să ne controlăm corpul și așa ne vom controla emoțiile.
Cognitivist	Simțim emoții deoarece gândim.	Epictet (55-135 d. Hr)	Gândind astfel ne vom controla emoțiile.
Culturalist	Simțim emoții deoarece sunt determinate cultural.	Margaret Mead (1901-1978)	Să fim atenți la societatea în care ne aflăm înainte de a exprima sau interpreta o emoție.

Din aceste categorii de teorii importante pentru a explica fenomenele vieții afective, ne vom raporta la curentul culturalist pentru a determina valoarea emoțiilor și rolul acestora în schimbarea socială produsă de cercetarea pedagogică. Aici putem menționa o dublă perspectivă de interpretare a problemei: valoarea potențată de emoție, întrucât contextul emoțional este determinant pentru valoare și emoția ca valoare, pentru că desprindem valori ale culturii emoționale.

Evenimentele din spațiul social și privat influențează apariția emoțiilor, devenim, astfel, tributari procesului de socializare și învățării sociale, care la rândul-i constituie un indicator important în stabilizarea emoțiilor. Anturajul în care suntem este saturat de stimuli care exercită asupra noastră influența socială și modifică, întărește sau elimină anumite atitudini și controlează emoțiile și sentimentele care sunt o componentă fundamentală a acestora.

Astfel se explică faptul, că socialul este responsabil de modul în care asimilăm cultura și felul în care aceasta contribuie la formarea unor scopuri, idealuri, așteptări care se pot reflecta sau nu în structura personalității noastre. Socialul potențează menirea pe care o avem în viață și elaborăm emoții contextuale. Socialul e semnificativ și pentru formarea limbajului și mecanismele de codificare și decodificare ale conținuturilor afectiv-atitudinale. În procesul de elaborare a valorilor emoționale, cultura, rolurile și statuturile sociale și limbajul sunt componentele fundamentale ale existenței umane. Procesul în care căutăm echilibrul între ceea ce simțim față de propria persoană și față de cei cu care interacționăm este factorul central al stagnării, evoluției sau involuției noastre în plan emoțional, social, și spiritual [Ibidem, p. 22-23].

În această ordine de idei, rezultă că emoțiile sunt ireductibile, întrucât fac parte din viața noastră, definesc existența și oferă informații despre comportamentul, atitudinile, despre ceea ce gândim și simțim sau vrem să transmitem celor cu care interacționăm. Compleșiți de emoții luăm decizii la care reflectăm, apoi, asupra propriilor acțiuni trecute, prezente și viitoare [8, p. 57]. Reieșind din ideea enunțată anterior, putem afirma, că emoțiile sunt mai puternice ca rațiunea, întrucât emoția dirijează comportamentul social, fapt demonstrat prin deciziile persoanei din perspectiva motivelor acțiunii. Comportamentele prosociale, conforme unor valori societale, sunt adoptate ca urmare a trăirii unor emoții, inclusiv emoții negative [9, p.68]. Însă, șantierul cercetării nu par să accepte ușor faptul că emoțiile sunt latura fundamentală a existenței noastre ca ființe sociale.

Actualitatea dezbaterilor științifice despre *axiologia emoțiilor* este circumscrisă pe fundalul *axiologiei* ca știință ce presupune studiul sistematic al originii, esenței, clasificării, ierarhizării și funcției sociale a valorilor, valoarea fiind expresia și rezultatul consolidării atitudinilor emoționale și sociale. Înțelegerea rațională a vieții și a lumii formează obiectul științei; a face știință înseamnă a descoperi

cauzele care guvernează natura. În acest sens este de remarcat *viziunea antropologică* a lui Max Scheler care își are temeiuri ce țin de metafizică, de psihologie, de sociologie, etică, precum și de teoria cunoașterii. În centrul meditației metafizice, gânditorul german așează factorul emotiv, sentimentul, acesta fiind considerat determinant pentru ceea ce este ființa umană. Perspectiva fenomenologică asupra vieții emoționale, pe care Max Scheler o configurează, are în vedere diferite stări, precum: iubire și ură, simpatie și resentiment etc. Otto Pöggeler subliniază că Max Scheler „...a atras atenția asupra unor fenomene emoționale precum iubirea, ura și rușinea, însă nu a făcut din aceste fenomene obiect al cunoașterii, întrebând numai asupra felului în care cunoașterea își află, în aceste fenomene, fundamentul său.” [Apud 1, p. 53].

După părerea sa, lumea morală are ca fundament sentimentul și nu rațiunea; pe linia aceleași distincții se situează și raportul dintre gândire și viață. Ceea ce dă existență fenomenului etic este starea de spirit. În acest sens, gânditorul german va sublinia următoarele: „dacă principiile morale își au sursa într-o categorie de sentimente asimilabile la organele prin care ne sunt revelate valorile și dacă etica se ridică din axiologie și din cunoașterea existenței, înțelegerea fenomenului etic ne cere să ne întrebăm asupra naturii valorii, asupra deosebirii ei față de existență și să tindem a degaja caracterul original al sentimentului valorii”.

Max Scheler descrie o strânsă legătură între axiologie și etică. Autorul este de părere că avem de câștigat din experiența valorilor prin sentiment care, în configurarea existențială a ființei umane are un caracter primar. Valorile reprezintă fundamentul oricărei morale, deoarece, în funcție de valorile consacrate de o societate, de modalitatea de apreciere și de criteriile luate în considerare are loc ființarea lumii morale.

Pornind de la importanța afectivității în abordarea axiologică a fenomenelor existențiale, Max Scheler consideră că valorile reprezintă „obiecte intenționale ale sentimentului” și vor stabili o tablă de valori în funcție de gradele iubirii, precum: iubirea spirituală a persoanei, iubirea vitală ori pasiune etc. Dintre valorile avute în vedere sunt menționate următoarele: *valorile spirituale care privesc binele și frumosul, valorile vitale care se referă la sănătate și demnitate și valori ale sacralului cum sunt umilința și venerația.*

Un rol important în transformarea și reformarea unei morale, arată Max Scheler, revine resentimentului. Așa cum se știe, ideea resentimentului este veche, existând în meditația tuturor vremurilor. În mod deosebit însă o găsim abordată la moraliztii francezi și la Friedrich Nietzsche. Acesta din urmă este de părere că sursa judecăților de valoare morală se află în resentiment și că acesta este cel care a generat morala și iubirea creștină [Apud 1].

R.G.Lottse, la fel ca majoritatea filosofilor post-kantieni, credea că fără emoțiile subiectului, valorile nu există așa încât nu pot aparține lucrurilor de la sine, dar asta nu ar însemna că valorile sunt doar subiective. În judecățile de valoare se exprimă cultura umană, capacitatea sa de înțelegere adecvată și experiențele emoționale [Apud 13].

În general, putem spune, că o personalitate organizează activitățile sale nu doar reeșind din evaluările emoționale, dar, de asemenea, având în vedere toate experiențele din trecut, cunoștințele, convingerile, tot sistemul de nevoi percepute în acel moment. Nevoile, în cele din urmă, determină lupta ființei umane pentru anumite valori, în procesul căreia și apar valorile ca mijloc de orientare cu izbândă în această luptă [11].

Timp îndelungat sentimentele erau interpretate ca fiind fenomene neutre la aspect de valoare. Însă, de obicei, aceasta nu este o neutralitate. În acest caz, sentimentele apar ca experiență, care să permită persoanei să înțeleagă semnificația personală a ceea ce se întâmplă. Experiența directă a importanței evenimentelor și situațiilor apar ca emoții: emoții pozitive – plăcere, bucurie, încântare, dragoste, etc.; emoții negative – frica, ura, durerea, etc. Lumea emoțională a omului este foarte complexă, în detaliu o studiază psihologia. În filozofie, lumea emoțiilor a studiat-o existențialismul, prin existențialism se înțeleg de multe ori nu emoțiile situaționale (afectiuni, pasiuni), dar structura stabilă a ființei umane. Emoțiile umane sunt influențate de întreaga experiență a vieții sale. Există mai multe cazuri, atunci când o știre scurtă, uneori, exprimată într-un cuvânt, a provocat moartea unei persoane [14]. Emoțiile sunt un mecanism de reglementare a activității, atunci când o nevoie umană are fundamentare emoțională, acest lucru conduce la o judecată de valoare. În baza evaluării apare motivația care se transformă în obiective specifice [ibidem].

Sociologul rus Мирошников Ю.И. identifică din multitudinea activităților de cunoaștere pe cea științifică, întrucât anume această activitate de cunoaștere deseori este independent de caracteristicile de valoare. Abordarea autorului nu dezvăluie doar bazele emoționale și normative ale activității științifice, dar afirmă necesitatea unei zone, cum ar fi psihologia științei, care ar trebui să fie o direcție a filosofiei științei, la granița cu axiologia, la fel cum astăzi axiologia se intersectează cu antropologia filosofică, etica, estetica, filozofia religiei [Apud 15].

Axiologia emoțiilor este susținută de interdisciplinaritatea la nivelul relațiilor dintre psihologie și filosofie, integrată în zona științelor socioumane, dar și al teoriei și practicii pedagogice în zona axiologiei educației, întrucât obiectivele specifice ale axiologiei educației vizează aprecierea valorilor (posibil de realizat prin raportarea la emoții), conștientizarea statutului valorilor (implică înțelegerea acestora ca obiecte ideale constitutive), interiorizarea valorilor consacrate pedagogic, psihologic și social (implică valorile psihologice fundamentale cognitive, dar și necognitive concentrate la nivelul *atitudinilor afective*, motivaționale și caracteriale), ierarhizarea corectă a valorilor, angajarea valorilor în rezolvarea situațiilor conflictuale (implică promovarea tuturor valorilor pozitive, confirmate, interiorizate la nivel de atitudine caracterială corectă, susținută psihosocial, inclusiv, prin sentimente consecvente în timp) [3].

În linii mari, două tendințe principale au dominat dezbaterile filosofice contemporane despre emoții. Fie că emoțiile au fost văzute ca simple simțuri afective necognitive, sau și acest lucru pare să fi fost tendința în ultimele două decenii - emoțiile, spre deosebire de sentimente, sunt conceptualizate ca un tip special de judecăți, în principal datorită naturii lor intenționate, adică faptul că emoțiile sunt îndreptate către sau conțin obiecte.

În contextul acestor idei „calitatea afectivă a personalității, trebuie apreciată în baza valorilor culturii emoționale exprimate în conduita comunicativă, iar dezvoltarea emoțională presupune parcurgerea traseului de la orientarea valorică a individului spre consolidarea trebuințelor superioare în aspirații valorice” [2].

În lumina celor de mai sus, se pare că, astăzi, problemele care apar în câmpul axiologiei, precum cele care privesc procesul de reevaluare al valorilor, se explică prin transformările pe care le cunoaște societatea, transformări determinate de cauze economice și politice, toate acestea impunând necesitatea unei susțineri ferme a valorilor și a unor criterii corecte de evaluare. În practica socială, numai acest demers de stimulare al valorilor și de protecție al lor reprezintă treptat și pe termen lung calea spre normalitatea corpului social și a acțiunilor sale.

Cercetarea pedagogică reprezintă o activitate de creație socială superioară cu funcția de investigare sistemică, strategică, inovatoare, prospectivă a educației. Realizarea cercetării pedagogice presupune valorificarea experienței sociale și individuale [4].

Demersurile de cercetare, în spațiul teoriei și practicii educaționale, presupun abordarea interdisciplinară a ființei umane sub aspect de afectivitate, dezvoltarea pleneră a omului fiind imposibilă neglijând sfera emoțională și determină interdependența sferei cognitive, sferei emoționale și sferei comportamentale.

Noua paradigmă a educației, rezultantă a cercetării științifice și culturale, inclusiv cea pedagogică, este „orientată spre dezvoltarea afectivă ca structură supradotată și ca nucleu tare al competenței sociale” [Apud 2, p. 5]. „Cercetarea științifică a fenomenelor existențiale implică atât aspecte cognitive, cât și cele emoționale” [Ibidem].

În acest context, intervenția reflexivă a domeniilor aparținând câmpului pedagogic poate potența și susține schimbarea de paradigmă, mult așteptată, în abordarea cercetării axiologiei emoțiilor. Caracterul contradictoriu al naturii umane a generat în timp formarea unui stil existential care produce schimbarea de paradigmă pe termen lung în domeniul raportului între cercetare și practica socială, valorile culturii sociale constituind produsul cercetării și transferabilității acesteia la nivel social prin amplificarea valorilor existențiale, expresia plenitudinii vieții, a adevărului și virtuții.

Referințe bibliografice:

1. Albuț C. Elemente de antropologie, etică și axiologie. Disponibil: <http://www.sim.tuiasi.ro/wp-content/uploads/C.-Albut-Etic.pdf> (vizitat 06.05.2017).
2. Cojocaru-Boroșan M. Tehnologia dezvoltării culturii emoționale. Chișinău: UPS „I. Creangă”, 2012. 240 p.

3. Cristea S. Dicționar enciclopedic de pedagogie. Vol. I. București: Didactica Publishing House, 2015. 831 p.
4. Cristea S., Cojocaru-Borozan M. et al. Teoria și praxiologia cercetării pedagogice. București: Didactică și Pedagogică, 2016. 306 p.
5. Jderu G. Introducere în sociologia emoțiilor. Iași: Polirom, 2012. 257 p.
6. Mulligan K. From appropriate emotions to values. In: The Monist, „Secondary Qualities Generalised”, 1998, p. 161-188.
Disponibil:
https://www.unige.ch/lettres/philo/files/3214/2644/0989/mulligan_FROM_APPROPRIATE_EMOTIONS_TO_VALUES.pdf (vizitat 06.05.2017).
7. Olinescu R. Despre emoții și stres. București: 100+1Gramar, 2004. 302 p.
8. Rujoiu O. Psihosociologia emoțiilor. București: ASE, 2012. 208 p.
9. Shapiro L. Inteligența emoțională a copiilor. Iași: Polirom, 2012. 376 p.
10. Асташкин А., Макеева Е. Аксиологический и когнитивный потенциал эмоций. In: Молодой учёный. Международный научный журнал, 2016, nr. 10 (114), p. 1080-1082.
11. Додонов Б.И. Эмоция как ценность. Москва: Политиздат, 1978. 272 с. Disponibil:
<http://libarch.nmu.org.ua/bitstream/handle/GenofondUA/30139/098cf80a1a800bef5dd2b5673ed9f709.pdf?sequence=1> (vizitat 25.05.2017).
12. Мороз В. Эмоции как аксиологический фактор развития креативности студентов университета. In: НАУКОВЕДЕНИЕ, 2015, том 7, nr. 1. Disponibil:
<http://naukovedenie.ru/PDF/09PVN115.pdf> (vizitat 07.05.2017).
13. Disponibil: <http://filosofedu.ru/index.php/filosofija-konspekt-lekcij/67-aksiologija-uchenie-o-cennostjah> (vizitat 03.05.2017).
14. Disponibil: <http://www.studfiles.ru/preview/5561043/page:27/> (vizitat 19.05.2017).
15. Disponibil: http://www.uran.ru/gazetanu/2008/03/nu06/wvmnu_p7_06_032008.htm (vizitat 23.05.2017).